

Mehmet Fatih METİN

**DANIŞTAY KARARLARINDA
HÜKÜMET TASARRUFLARI BAĞLAMINDA
YÜKSEK YÖNETİM İŞLEMLERİ**

**FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2025**

Şubat 2025

ISBN: 978-625-5957-37-5

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Topyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitavevi.com

bilgi@filizkitavevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

ÖN SÖZ

Her daim yanımda olan, madden ve manen her konuda bana cömertçe yaklaşan ve bu çalışmanın başarıyla sonuçlanabilmesine olan arzularıyla beni çalışmaya teşvik eden fedakâr anneme, babama ve abime, tez yazım sürecindeki zorlukları aşmamda bana her türlü kolaylığı sağlayan saygıdeğer ve kıymetli danışmanım Özge Atıl Kaya'ya, tez savunmasında yönelttikleri olumlu eleştirilerle bu çalışmanın olgunlaşmasına olan katkıları için sayın Cemil Kaya ve sayın Ercan Sarıcaoğlu'na ve çalışma dolayısıyla kendilerini ihmal etmemi hoşgörüyü karşılayan arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Kasım, 2024

Mehmet Fatih METİN

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR LİSTESİ	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YÜKSEK YÖNETİM İŞLEMLERİNİN YARGI YOLUYLA DENETİMİ.....	9
1.1. Yüksek Yönetim İşlemleri Kavramı	9
1.2. İdari Fonksiyon İçerisindeki İşlemlerin Tetkiki: İdarenin Takdir Yetkisinin Yargı Yoluyla Denetimi.....	13
1.2.1. İdarenin İşlemlerinin Anatomisi: İdari Fonksiyona Dahil Olan İşlemlerin Tespiti.....	13
1.2.2. İdarenin İşlemlerinin Yargı Yoluyla Denetiminin Sınırı	22
1.2.3. İdareye Takdir Yetkisi Veren Kanun Hükmünün Yorumlanması	27
1.2.3.1. Yasamanın Üstünlüğü İlkesi	27
1.2.3.2. İdari Yorum.....	31
1.2.4. İngiltere’de İdarenin Takdir Yetkisinin Yargı Yoluyla Denetimi	33
1.2.5. Amerika’da İdarenin Takdir Yetkisinin Yargı Yoluyla Denetimi	39
1.2.6. Türk ve Fransız Hukukunda İdarenin İşlemlerinin Yargı Yoluyla Denetimi	48

1.2.6.1. Türk ve Fransız Hukukunda İdarenin İşleminin Dayanağı Olan Kanun Hükmünün Yorumlanması: Yasama Yorumu Yönteminden Anayasa Yargısının Kurulmasına	49
1.2.6.2. Türk ve Fransız Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisi: İdarenin İşlemlerinin Sebep, Konu ve Amaç Yönünden Hukukiliğinin İncelenmesi	55
1.3. Hükümet Fonksiyonu İçerisindeki İşlemlere Biçilen Değer: Hükümet Tasarrufları Kuramı.....	73
1.3.1. Hükümet Tasarrufu Kuramı	73
1.3.2. Hükümet Tasarrufu Kuramının Doğuşuyla İlişkilendirilebilecek İlkeler.....	79
1.3.3. Hikmet-i Hükümet (Devlet Aklı) Anlayışının Dönüşümünün Hükümet Tasarrufları Kuramına Olan Etkisi.....	84
1.3.4. Devletin Hakimiyet Hakkına Dair Görüşlerin Hükümet Tasarrufları Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi	88
1.3.5. Hükümet Tasarruflarının Fransa'daki Doğuşu ve Gelişimi.....	92
1.3.6. Kraliyet İmtiyazları (The Royal Prerogative): Birleşik Krallık Örneği.....	102
1.3.7. Politik Sorun Doktrini (Political Question Doctrine): Amerika Örneği.....	104
1.3.8. Hükümet Tasarruflarının ve Yüksek Yönetim İşlemlerine Konu İşlemlerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Değerlendirilmesi	110

İKİNCİ BÖLÜM

2. 1868-1961 YILLARI ARASINDAKİ ŞURAYI DEVLET (DANIŞTAY) KARARLARININ İNCELENMESİ	121
2.1. 1924 Anayasası'nın Kabulünden Önceki Dönemde (1868-1924) Şurayı Devlet'in Yargı Yoluyla Denetimine Dair Değerlendirme	123
2.2. 1924 Anayasası Döneminde Danıştay Tarafından Kabul Edilen Hükümet Tasarrufu Örnekleri.....	129
2.2.1. Mukabele-i Bil Misil Kararları.....	132

2.2.2. İskân Kanununun Uygulanmasından Doğan Kararlar	143
2.2.3. Vatandaşlıkla İlgili Çeşitli Muamelelere İlişkin Kararlar.....	152
2.2.4. Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi Kararları.....	168
2.2.5. Sıkıyönetim İlanından Doğan Kararlar.....	172
2.2.6. Suçluların İadesi Hakkında Alınan Karar	173
2.2.7. 431 Sayılı Kanun'un Tatbiki İşlemi	176
2.3. 1924 Anayasası Döneminde Hükümet Tasarrufları ile İlişkilendirilen TBMM Tasarrufları ve Bu Tasarrufların Anayasaya Uygunluk Çerçevesinde Değerlendirilmesi	177
2.3.1. 1924 Anayasası Döneminde Yargı Bağımsızlığı İhtiva Eden TBMM'nin Yorum Tasarrufları ve Buna İlişkin Danıştay Kararları.....	182
2.3.1.1. Kurtuluş Savaşı'na iştirak edenlerin ödüllendirilmesi hakkındaki 400 sayılı Kanun'un İncelenmesi	182
2.3.1.2. Askeri Personelin Kendi Kurumuna Karşı Açtığı Davaların İncelenmesi.....	185
2.3.1.3. Yabancıların Türk Vatandaşlığı Haricindeki Vatandaşlık İhtilaflarının İncelenmesi	188
2.3.1.4. 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 39.maddesinin b fıkrasının incelenmesi	195
2.3.2. 1924 Anayasası Döneminde Yasama Kısıntısı Niteliğindeki İdari İşlemin Danıştay Tarafından Tetkiki Meselesi	205
2.3.2.1. Esas Yönünden İncelemeye Tabi Tutulmayan İdarenin İşlemleri	214
2.3.2.2. Esas Yönünden İncelemeye Tabi Tutulan İdarenin İşlemleri	231

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1961 ANAYASASI DÖNEMİNDEKİ DANIŞTAY KARARLARININ İNCELENMESİ	247
3.1. 1971 Yılındaki Anayasa Değişikliği Öncesinde	250

3.1.1. Fevkalade Haller ve Buhran Zamanlarında Tesis Edilen İşlemler ...	252
3.1.2. İdarenin Dayandığı Sebep Uyarınca İnceleme Konusu Yapılan İşlemler	260
3.1.3. İşlemin Niteliği Uyarınca İnceleme Konusu Yapılan İşlemler	265
3.2. 1971 Yılındaki Anayasa Değişikliği Sonrasında	277
3.2.1. Fevkalade Haller ve Buhran Zamanlarında Tesis Edilen İşlemler ...	279
3.2.2. İdarenin Dayandığı Sebep Uyarınca İnceleme Konusu Yapılan İşlemler	284
3.2.3. İşlemin Niteliği Uyarınca İnceleme Konusu Yapılan İşlemler	288

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. 1982 ANAYASASI DÖNEMİNDEKİ DANIŞTAY KARARLARININ İNCELENMESİ	311
4.1. 2010 Yılındaki Anayasa Değişikliği Öncesinde	316
4.1.1. Fevkalade Haller ve Buhran Zamanlarında Tesis Edilen İşlemler ...	320
4.1.2. İdarenin Dayandığı Sebepler Uyarınca İnceleme Konusu Yapılan İşlemler	325
4.1.3. İdarenin İşleminin Niteliği Uyarınca İnceleme Konusu Yapılan İşlemler	333
4.2. 2010 Yılındaki Anayasa Değişikliği Sonrasında	371
4.2.1. Fevkalade Haller ve Buhran Zamanlarında Tesis Edilen İşlemler ...	372
4.2.2. İdarenin Dayandığı Sebep Uyarınca İnceleme Konusu Yapılan İşlemler	374
4.2.3. İşlemin Niteliği Uyarınca İnceleme Konusu Yapılan İşlemler	377
SONUÇLAR	393
KAYNAKLAR	405
ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ	466

KISALTMALAR LİSTESİ

AHBVÜHF	:Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AİHM	:Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKDTYK	:Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
APA	:Amerikan İdari Usul Kanunu (Administrative Produce Act)
AÜHF	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜSBF	:Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
AYİM	:Askeri Yüksek Mahkemesi
AYM	:Anayasa Mahkemesi
BK	:Bakanlar Kurulu
BM	:Birleşmiş Milletler
D10D	:Danıştay 10.Dairesi
D12D	:Danıştay 12.Dairesi
D13D	:Danıştay 13.Dairesi
D14D	:Danıştay 14.Dairesi
D1DD	:Danıştay 1.Dava Dairesi
D2DD	:Danıştay 2.Dava Dairesi
D4D	:Danıştay 4.Dairesi
D5D	:Danıştay 5.Dairesi
D6D	:Danıştay 6.Dairesi
D7D	:Danıştay 7.Dairesi
D8D	:Danıştay 8.Dairesi

DDDGK	:Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu
DDDK	:Danıştay Dava Daireleri Kurulu
DİBGK	:Danıştay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
DİBK	:Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu
DİDDGK	:Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
DİDDK	:Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu
ECHR	:Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (European Court of Human Rights)
EHRC	:Eşitlik ve İnsan Hakları (Equality and Human Rights)
EPA	:Çevre Koruma Ajansı (Environmental Protection Agency)
HRA	:İnsan Hakları Yasası (The Human Right Act)
IHL	:Uluslararası İnsancıl Hukuk (International Humanitarian Law)
İHİD	:İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi
İÜHF	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
İÜHFM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İYUK	:İdari Yargılama Usulü Kanunu
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
KKTC	:Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LAÜ	:Lefke Avrupa Üniversitesi
MBK	:Milli Birlik Komitesi
NATO	:Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
SCOTUS	:Amerikan Yüksek Mahkemesi (Supreme Court of the United States)
SÜHFD	:Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBB	:Türkiye Barolar Birliği
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	:Türk Dil Kurumu
TDV	:Türk Diyanet Vakfı

TODAİE	:Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TRT	:Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	:Türk Silahlı Kuvvetleri
UKHL	:Lordlar Kamarası (House of Lords of the United Kingdom)
UKPC	:Birleşik Krallık Özel Konseyi (Privy Council of the United Kingdom)
UKSC	:İngiliz Yüksek Mahkemesi (Supreme Court of the United Kingdom)
YAŞ	:Yüksek Askeri Şura
YBHD	:Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi
YİM	:Yüksek İdare Mahkemesi